

BESTELAKO XEDAPENAK

KULTURA ETA HIZKUNTZA POLITIKA SAILA

2541

AGINDUA, 2020ko ekainaren 19koa, Kultura eta Hizkuntza Politikako sailburuarena, Bilboko Berastegi kaleko 5. zenbakian dagoen eraikina eta beheko solairuan dagoen Iruña kafea babes ertaineko kultura-ondasun deklaratzeko dituen, monumentu kategoriarekin.

Euskal Autonomia Erkidegoak, Konstituzioaren 148.1.16 artikulua babesean eta Autonomia Estatutuaren 10.19 artikulua arabera, kultura-ondarearen arloko eskumen eskusiboa bereganatu zuen, eta eskumen hori baliatuz onartu zen Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legea, Euskal Autonomia Erkidegoko kultura-intereseko ondasunak deklaratzeko prozedurak arautzen dituena.

Kultura sailburuordeak, Bilboko (Bizkaia) Berastegi kaleko 5. zenbakian dagoen eraikinaren eta beheko solairuan dagoen Iruña kafearen interes kulturala ikusita, eta haren balio kulturalen oinarrituta, eta aplikatu beharreko legezko araudian xedatutakoaren arabera, erabaki zuen espediente hori, 2019ko apirilaren 11ko Ebazpenaren bidez (2019ko maiatzaren 8ko EHAA, 85. zk.).

Kultura Ondarea Espediente horren izapidetze administratiboak, aipatutako 7/1990 Legearen 17. eta 11.3 artikuluetan eta horrekin bat datozen gainerako xedapenetan aurreikusitakoaren arabera, espediente hori jendaurrean jartzea eta interesdunei entzunaldia ematea ekarri zuen.

Jendaurrean jartzeko eta interesdunei entzuteko izapidea hasita, Hormibal, S.L. merkataritza-sozietateak eta Bilboko Udalak alegazioak aurkeztu zituzten.

Prozedura izapidetzean, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legea onartu zen, eta Euskal Kultura Ondareari buruzko uztailaren 3ko 7/1990 Legea indargabetu zen, dokumentu-ondareari buruzko III. tituluko VI. kapitulua eta artxibo-zerbitzuei buruzko IV. tituluko I. kapitulua izan ezik. 6/2019 Lege hori 93. zenbakidun EHAAn argitaratu zen, 2019ko maiatzaren 20an, eta argitaratu eta hurrengo egunean jarriko zela indarrean adierazi zen. 6/2019.

Lege berriak, 8. artikuluan, euskal kultura-ondarea osatzen duten ondasunen sailkapen berria ezartzen du, eta honako hauek bereizten ditu: babes bereziko kultura-ondasunak, babes ertaineko kultura-ondasunak eta oinarrizko babeseko kultura-ondasunak.

Era berean, 6/2019 Legearen Lehen Xedapen Gehigarriak ezartzen duenez, Euskal Kultura Ondareari buruzko uztailaren 3ko 7/1990 Legearen babesean kultura-ondasun izendatu diren EAEko lurralde-eremuko ondasun higigarri eta higiezin guztiei dagokienez, babes bereziko kultura-ondasuntzat hartuko dira Kalifikatutako Kultura Ondasunen Erregistroan jasota daudenak, eta babes ertaineko kultura-ondasuntzat hartuko dira. Kultura Ondarearen EAEko Inbentario Orokurrean sartu direnak. Bi kasuetan, horiei aplikatu beharreko babes-araubide bera aplikatuko zaie.

Halaber, 6/2019 Legeak, lehenengo xedapen iragankorrean, gehitzen du lege hori indarrean jarri aurretik hasitako kultura-ondasunen deklarazioari buruzko espedienteen izapideak eta ondorioak Lege horretan xedatutakoaren mende geratuko direla.

Deklarazio-espediente iraungitzeari dagokionez, Euskal Kultura Ondareari buruzko Legearen 14. artikulua xedatzen du babes bereziko eta ertaineko kultura-ondasunak deklaratzeko erabakia gehienez ere hamabi hilabeteko epean ebatzi eta jakinarazi beharko dela, hasiera Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian argitaratzen den egunetik zenbatzen hasita.

Hala ere, COVID-19ak eragindako osasun-krisialdia kudeatzeko alarma-egoera deklaratu zuen martxoaren 14ko 463/2020 Errege Dekretuaren Hirugarren Xedapen Gehigarrian ezarritakoarekin bat etorri, sektore publikoko erakundeen prozedurak izapidetzeko terminoak eta epeak eten ziren. Epeen zenbaketari 2020ko ekainaren 1ean berrekin zaio, maiatzaren 22ko 537/2020 Errege Dekretuaren 9. artikuluan adierazitakoaren arabera.

Aurrekoa kontuan hartuta, eta aurkeztutako alegazioak aztertu ondoren, alegazio horiei erantzun zaie, Kultura Ondarearen Zuzendaritzaren txosten teknikoetan oinarrituta (espedientean daude txosten horiek).

Txosten horien ondorioak ikusita, aurkeztutako alegazioen zati bat partzialki baiesten da, eta gainerakoak modu arrazoituan ezesten dira.

Horri dagokionez, Hormibal, S.L. ez dago ados higiezin osoa Berastegui kaleko 5. zenbakian Euskal Kultura Ondarearen Zerrenda Nagusian inskribatzearekin, uste baita ez duela merezi Euskal Autonomia Erkidegoko monumentu kategoriako kultura-ondasun izendatzea.

Konsiderazio hori, bereziki, Bilboko Hiri Antolamenduko Plan Orokorrak (HAPO) eraikinari emandako babes-mailan oinarritzen da, bai gaur egun indarrean dagoen bertsioan, 1994ko testu bateginari dagokiona, bai 2019ko berrikuspenaren Hasierako Onarpenaren dokumentuan, zein-nean soilik tipologia- eta ingurumen-balioak aitortzen baitira eraikinean. Gainera, Gorka Pérez de la Peña historialariaren Azterlan Historikoan jasotako ondare-balorazioaren arabera, eraikinak ez du ondare-interesik monumentu-kalifikaziorako.

Hormibal, S.L. merkataritza-sozietateak aurkeztutako alegazio hori desetimatu egin da, honako argudio hauetan oinarrituta: 6/2019 Legearen 3.2 artikulua arabera, Eusko Jaurlaritzari dagokio, beste funtzio batzuen artean, «Kultura-ondasunak deklaratzeko, lege honetan ezarritako zehaztapenen arabera». Horretarako, dagokion espedientea irekiko du Kultura Sailburuordetzak, ofizioz beti, bere ekimenez edo beste organo, administrazio edo pertsona fisiko edo juridiko batzuek eskatuta. Beraz, deklarazioaren xede diren ondasunen ondare-balorazioa EPOren zerbitzu teknikoari dagokie, eta balorazio hori bat etor daiteke eskatzaileak, beste agente edo aditu batzuek defendatzen dutenarekin, edo, hala badagokio, ez dator bat balorazio horrekin, eta, kasu honetan bezala, gainditu egin dezake, babesaren xedeari dagokionez. Nolanahi ere, balorazio hori beti behar bezala arrazoituta dagoela ulertu behar da, hala nola espedientean jasota dauden txosten teknikoak ikusita.

Beraz, eta aipatutako txosten teknikoetan deskribatutako ondare-balorazioaren arabera, Euskal Kultura Ondarearen Zentroko zerbitzu teknikoek uste dute merezi dutela bai Iruña kafeak bai hura kokatuta dagoen eraikinak babes ertaineko kultura-ondasun izendatzea, EAEko elementu garrantzitsuak direlako.

HAPOk Berastegi kaleko 5. zenbakiko higiezinari emandako babesari dagokionez, higiezina gaur egun atxikita dagoen indarreko Oinarrizko Kontserbazioko C mailak eta berrikusten ari den HAPOan aurreikusitako Babes Ertaineko C mailak barnean hartuko lituzkete beren egitura tipologikoan batez ere balioa duten eraikinak, fatxadetan kanpotik islatuta, eta horrek balio bat ematen die. Ingurunearekiko estilistika, lengoia baten betiketzea eta adierazpen-aberastasuna, eta fatxadetan zein barrualdeetan.

Aurreko ondare-balioespenean oinarrituta, HAPOaren Hirigintza Arau Orokorrek bi babes-maila horiei atxikitako ondasunen honako elementu hauek babestea aurreikusten dute: kanpoko fatxadak eta gaur egungo bolumenak; jatorrizko zirkulazio nagusiko espazioak; barruko eta kanpoko

dekorazio-aparatua (erlaitzak, zutabeen erremateak, eskulturak, atariak, zoruak, artileoiak, eskaio-lak, etab.); eta estilo-multzoko eta multzo apaingarriko altzariak.

Egia da deskribatutako hirigintza-babesak bereziki eragiten diela higiezinaren kanpoko atributuei eta ingurumen-balioari, baina, era berean, higiezinaren tipologia orokorrari eta haren elementu apaingarri osoei ere ematen zaie babesa. Ildo horretan, Kultura Ondarearen Zuzendaritzak HAPOaren berrikuspenari buruz 2019ko ekainean emandako nahitaezko kultura-txostena dela eta, babestu beharreko elementuen zerrenda osatzeko beharraz ohartarazi zuen.

Era berean, Hormibal, S.L.k egokitzen jotzen du Iruña kafea EAEko Babes Ertaineko Euskal Kultura Ondarearen Erregistroan inskribatzea, 6/2019 Legearen sailkapen berriaren arabera, eta XX. mendean zehar lokalean garatu den ostalaritza-erabilerara zabaltzea.

Alegazio hori ere partzialki ezetsi egin da, eta Iruña kafearen babesaren irismena III. eranskinean (Babes-neurriak) definitutakoa da.

Ildo horretan, ez da beharrezkotzat jotzen ostalaritza-erabilera berariaz babestea, Euskal Kultura Ondarearen EAEko Erregistroan jasotako ondasun higiezin eta higigarriei aplikatzekoa den 6/2019 Legearen 34.3 artikulua bete behar baita. Artikulu horren arabera, «Ondasun horien erabilerak bateragarria izan beharko du adierazpenean babestu beharreko balioekin, eta, betiere, kontserbatzea».

Bestalde, Bilboko Udalak eskatu du azkenean hartuko den Kultura Ondasunaren behin betiko deklarazioak argi eta garbi bereiz ditzala Berastegi kaleko 5. zenbakiko eraikinaren eta Iruña kafearen babes-mailak. Eskaera horren oinarria honako hau da: Udalaren espedientea hasteko eskaerarekin batera doan Azterlan Historikoaren arabera, Iruña kafearen balioak eztabaidaezinak dira haren babesa kategoriatik gorenera igotzeko, baina eraikinaren gainerako balioak zalantzagarritzat jotzen dira, edo ez dira existitzen. Horregatik guztiagatik, Udalaren ustez, eraikinari oro har aplikatu dakioken babes-araubidea malguagoa izan beharko litzateke, kafearen balioak babestea inola ere arriskuan jarri gabe, baina higiezina azken urteetan izan duen hirugarren sektoreko erabilerarako eta bulegoetarako egungo eskakizunetara egokitzeko esku-hartzeak ahalbidetuz, baita azken bi solairuetako fatxaden gaineko esku-hartzea ere, 1964ko altxaerari dagozkionak.

Espedientean dauden txostenetan oinarrituta, partzialki baiesten da Bilboko Udalak aurkeztutako alegazioa, eta, horren ondorioz, agindu honen eranskinak aldatu eta osatzen dira, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 16. artikuluan aurreikusitakoarekin bat etorriz. Hori dela eta, II. eranskina (Deskribapena) aldatzen da, eraikin osoaren eta lokalaren babespean dauden kultura-balioak xehetasunez definitzeko, hurrenez hurren. Era berean, III. eranskina (Babes-neurriak) gehitu da, jarduketa onargarriak eta/edo debekatuak eta irisgarritasun-premia espezifikoei buruzko arrazoizko proposamen eta doikuntzak sartzeko.

Hori guztia dela eta, eta aipatutako 6/2019 Legearen 18.2 artikuluan ezarritakoaren arabera, EAEko Kultura Ondarearen Zentroko Zerbitzu Teknikoen txostena ikusita, eta Kulturako sailburordeak proposatuta, honako hau

XEDATZEN DUT:

1. artikulua.– Kultura-ondasunaren babes-maila.

Bilboko (Bizkaia) Berastegi kaleko 5. zenbakian dagoen eraikina eta beheko solairuan dagoen Iruña kafea babes ertaineko kultura-ondasun izendatzea, monumentu kategoriarekin.

2. artikulua.– Babestutako kultura-ondasuna mugatzea, deskribatzea eta babesteko neurriak.

Aipatutako kultura-ondasunaren deskribapen formala egitea, I. eranskinetako mugaketaren, II. eranskinetako deskribapenaren eta agindu honetako III. eranskinetako babes-neurrien arabera, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legean aurreikusitako ondorioetarako.

3. artikulua.– Babestutako kultura-ondasuna hirigintza-plangintzan sartzea.

Bilboko Udalari (Bizkaia) eskatzea udal hirigintza-araudia monumentu horretarako zehazten den babes-araubide berrira egokitzeko, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 47.2 artikuluan ezarritakoa betez.

4. artikulua.– Argitaratzea.

Agindu hau Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian eta Bizkaiko Aldizkari Ofizialean argitaratzea.

LEHENENGO XEDAPEN GEHIGARRIA.– Euskal Kultura Ondarearen EAeko Erregistroan inskribatzea.

Kultura eta Hizkuntza Politika Sailak Euskal Kultura Ondarearen EAeko Erregistroan inskribatuko ditu Bilboko Berastegi kaleko 5. zenbakian dagoen eraikina eta beheko solairuan dagoen Iruña kafea.

BIGARREN XEDAPEN GEHIGARRIA.– Aginduaren jakinarazpena.

Kultura eta Hizkuntza Politika Sailak agindu honen berri emango die interesdunei, Bilboko Udalari (Bizkaia), Bizkaiko Foru Aldundiko Euskara, Kultura eta Kirol Sailari eta Azpiegitura eta Lurralde Garapen Sailari, bai eta Eusko Jaurlaritzako Ingurumen, Lurralde Plangintza eta Etxebizitza Sailari ere.

HIRUGARREN XEDAPEN GEHIGARRIA.– Jabetza Erregistroa.

Kultura eta Hizkuntza Politika Sailak agindu honen berri emango dio Jabetza Erregistroari, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 20. artikuluan aurreikusitako ondorioetarako.

LAUGARREN XEDAPEN GEHIGARRIA.– Babestutako kultura-ondasunean esku hartzeko baimena.

Bizkaiko Foru Aldundiari dagokio agindu honen bidez babestutako kultura-ondasunetan esku hartzeko baimena ematea, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 33. artikuluan xedatutakoaren arabera.

Hirigintza-lizentziak eman aurretik, nahitaezkoa izango da aurreko paragrafoan aipatutako baimenak lortzea monumentuari eragiten dioten obrak edo jarduketak egiteko.

AZKEN XEDAPENETAKO LEHENENGOA.– Errekurtsua.

Agindu honek amaiera ematen dio administrazio-bideari, eta, beraren aurka, administrazioarekiko auzi-errekurtsua aurkez dezakete interesdunek Euskal Autonomia Erkidegoko Auzitegi Nagusiko Administrazioarekiko Auzien Salan, bi hilabeteko epean, agindua azkenekoz argitaratu eta hurrengo egunetik aurrera.

2020ko ekainaren 29a, astelehena

AZKEN XEDAPENETAKO BIGARRENA.– Indarrean jartzea.

Agindu hau Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian argitaratzen den egunean bertan jarriko da indarrean.

Vitoria-Gasteiz, 2020ko ekainaren 19a.

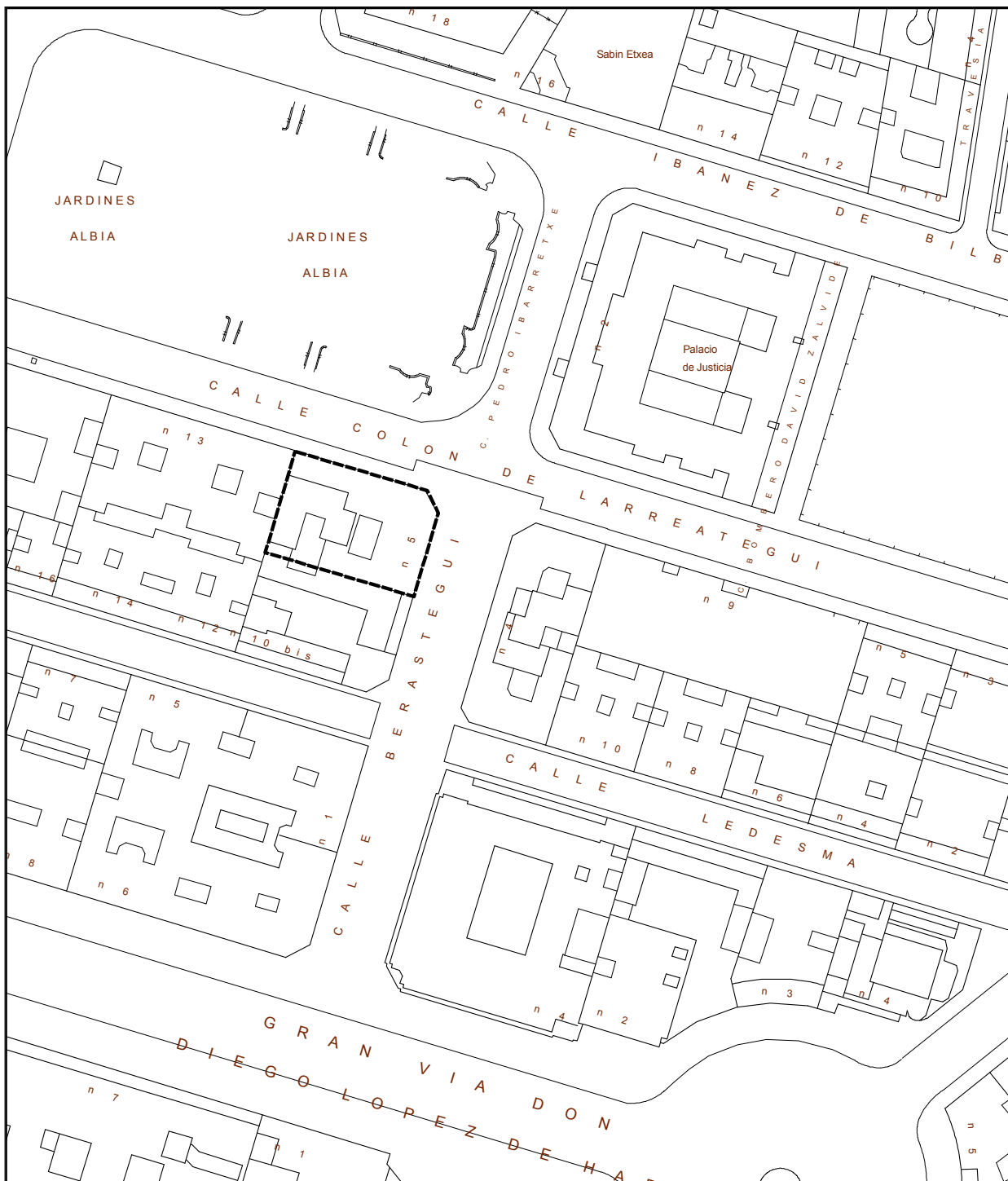
Kultura eta Hizkuntza Politikako sailburua,
BINGEN ZUPIRIA GOROSTIDI.

I. ERANSKINA

MUGAKETA

Berastegi kaleko 5. zenbakian dagoen eraikinaren kultura-ondasuna eta Iruña Kafea mugatzea bat dator higiezin osoak hartzen duen hiri-partzelaren perimetroarekin; ez da beharrezkoa hura babesteko ingurune bat definitzea, hiri-testuinguru finkatua baita.

Aurreikusitako mugaketa, beraz, nahikoa da eraikitako multzoaren ingurumen- eta hiri-gintza-balioak babesteko eta ondasuna behar bezala babestu eta balioesteko.

<p>ESKALA / ESCALA</p> <p>25 12,5 0 25 Meters</p>	<p>EUSKO JAURLARITZA GOBIERNO VASCO</p> <p>KULTURA ETA HIZKUNTZA POLITIKA SAILA <i>Kultura Ondarearen Zuzendaritza</i></p> <p>DEPARTAMENTO DE CULTURA Y POLITICA LINGÜISTICA <i>Dirección de Patrimonio Cultural</i></p>	
	<p>Planoa / Plano: BERASTEGI 5EKO ERAIKINAREN BABES-INGURUNEA / ENTORNO DE PROTECCIÓN DEL EDIFICIO DE BERASTEGUI 5</p>	<p>Lurralde / Territorio: BIZKAIA</p> <p>Udalerría / Municipio: BILBAO</p>

II. ERANSKINA

DESKRIBAPENA

Bilboko Berastegi kaleko 5. zenbakian dagoen eraikina Bilboko familia nabarmen bateko kide Francisco de Zabalburuk sustatu zuen XIX. mendearen amaieran. Garai hartan, goi burgesiak Kale Nagusiaren ardatz egituratzailearen inguruan antolatu zen hiriko lehen zabalgunee berrian kokatu nahi zuen bere burua, eta bertan Albia lorategien espazio aparta egongo zen, eta haren perimetroa osatuta geratuko zen. Bizitegi-arkitektura burgesaren.

1892an, Zabalburuk Berastegi 3 eta 5eko eraikinaren proiektua Luis Landecho arkitektoari enkargatu zion, espainiar arkitekturaren eklektizismoaren irudi handienetako bat eta XIX. mendeko azken hamarkadetan eta XX. mendeko lehenengoetan Madrilen jardun zuten euskal arkitekto talde garrantzitsuen zati.

Berastegi kaleko Landechoren proiektuak bi eraikin bikoitz eraikitzea aurreikusten zuen, Colón de Larrátegui eta Ledesma kaleen artean dagoen etxadiaren kale horren aurrealde osoa osatuz. Hala ere, gaur egun, Berastegiko 5. zenbakia baino ez da kontserbatzen, 3. zenbakian dagoena 1974an eraitsi eta ordezkatu baitzen. Proiektua, Alfonsino edo Bigarren Inperioko eklektizismoaren ariketa egoki bat izan zen, frantziar eraginekoa, errepertorio klasikoa berreginez, emaitza bezala, eraikin monumental eta dotore bat eman zuena.

Gaur egun kontserbatzen den eraikinak Berástegui eta Colón de Larrátegui kaleen arteko izkina osatzen du, Lehen Zabalguneko, Kale Nagusiko eta Albiako lorategietako hiri-espazio garrantzitsuenetako bi lotuz, fatxada bikoitzaren eta alakaren bidez, eta, beste bi eraikinekin batera, mehelinean osatzen du Albia lorategietako aurrealde bat, eta hori zaindu beharreko hirigintza- eta ingurumen-balio nabarmena da.

Eraikinak, jatorrian, 5 altuera zituen: beheko solairua, oso altua eta bao handietan irekia; lehen solairua, solairuarterko tratamenduari; horren gainean, fatxadaren gorputz nagusia, bigarren eta hirugarren solairuak bateratuz, nahiz eta bigarrenak tratamendu nagusia jasotzen duen bao guztiak irekitzen diren balkoi jarraituagatik eta, azkenik, laugarren solairua, jatorriz eraikina errematatzen zuena. Liburukia, ganbarak zeuden estalki amansardatu batekin osatzen zen, eta garaiko Bizkaiko arkitekturaren gehien erabiltzen zen eragin frantseseko baliabideetako bat izan zen.

Bi fatxaden konposizio zainduan, Landechok eraikinari burges etxe dotore baten irudia emateko erabilitako baliabide eklektiko guztiak ikus daitezke.

Hala, altxaerek baoen banaketa ordenatua dute, eta intereseko elementuak dituzte, hala nola beheko solairuko hareharrizko harlandua eta apaindurazko xehetasunak, hala nola 2. eta 3. solairuetako ordena erraldoiko pilastra ildaskatuak, moldura mixtilineoak, gorputz desberdinak mugatzen dituzten inposta lodiak, banakako balkoien eta balkoi jarraituen txandakatzea, mentsulak, frontoiak. Frantziako modernismotik hurbil dauden forma lerroakurreko forjak edo gaur egun desagertuta dauden dorre angeluarrak, baita Barne-banaketari dagokionez, eraikinak, zenbait barne-patioren inguruan, ataria eta beheko solairuko 2 lokalentzako lekua zituen, eta, goiko solairuetan, azalera handiko etxebizitzak (2 solairu bakoitzeko), bai eta Erdiko eskailera eskuzabal bat ere, 3 tartetan, komunikazio bertikalerako. Etxebizitzek programa zabala zuten, eta gela nagusiak fatxadan zeuden, argiztapena eta aireztapena lagunduz.

Egitura-sistemak harrizko euste-hormak ditu kanpoko fatxadetan, eta egitura metalikoa du barrualdean, profil ijeztuko euskarri hariztatuen bidez. Beheko solairuan, ordea, galdaketa-pilareak aukeratu ziren, haiek ikus zitezten, eta garai hartarako baliabide eklektiko berezia eta abangoardista izan zen.

1964an, eraikinak sute larri bat jasan zuen, eta, ondorioz, teilatua erabat suntsituta geratu zen. Hala ere, ez zen jatorrizko egoeraren arabera berreraiki, baizik eta bi solairu berri eraikitzea erabaki zen, Eugenio Aginaga arkitektoaren proiektuaren arabera. Diseinatutako irtenbidea honako hau izan zen: planoaren eta dauden fatxadetako bakoaren konposizioaren jarraipena, ardatzak eta hutsuneen zabalerak mantenduz, oihal itsuen zatitze horizontalaren dimentsioa eta moldura-ezau-garriak inpostetan eta janbetan, baina soiltasun handiko lengoia estilistikoarekin. Bolumen berria karek trinkoz eta terraza lauz errematatu zen.

Ondoren, hainbat obra egin ziren, 2012an irismen handiko eraberritzea egin arte, bizitegi-erakina bulego-erakin bihurtzeko. Horren ondorioz, etxebizitzaren barne-banaketa ere erabat aldatu ziren, baita ataria ere, eta, gainera, beste igogailu bat jarri zen estali zen patioetako baten barruan.

Neurri handiagoan edo txikiagoan, Berastegiko 5 zenbakiko eraikinean egindako esku-hartze horiek Luis Landechoren jatorrizko higiezinaren benetakotasunari eta osotasunari eragin diete, eta, ondorioz, haren ondare-balioetako batzuei, bereziki fatxaden konposizio-formako balioari edo hirigintza- edo ingurumen-balioei. Hala ere, eraikinak baditu beste balio nabarmen batzuk ere, hala nola egilearen figuraren garrantzia, eraikuntza- eta estilo-tipologia nabarmenaren adierazgarritasuna, obraren proiektuaren eta eraikuntzaren kalitate arkitektonikoa, egiturazko konponbidearen berezitasuna eta, bereziki, Iruña Kafearekin ia 100 urtez partekatutako balio historiko eta sozialak.

Eraikinaren beheko solairuan zeuden lokalei dagokienez, erabilera ezberdinak hartu zituzten, 1914an Severo Unzuék Iruña Kafea instalatzeko alokatu zuen arte, honen eraberritze proiektuak, 1919an, Luis Lerchundi dekoratzaileari enkargatuko ziona, honen artista polifazetiko nabarmena delarik, Bilbon, beste hiru interiorismo lan nabarmen kontserbatzen direlarik: Bilbao kafe-taberna, New York kafea eta Cebreiro farmazia.

1921ean inauguratutako Albia lorategiaren lokalean, barruko banaketak aurreko tabernen kokapen bera mantendu zuen, bi gune ezberdinekin: taberna eta kafea. Fatxadei dagokienez, bao handiak kontserbatu ziren jatorrizko osieran, gillotinazko arotzeria finez hornituak. Aipatzekoak dira kaferak sartzeko atea, birakaria eta diseinu zainekoa, bai eta leihate guztien goialdeko errotulazioak ere.

Iruña kafea barnerakoitasun ariketa nabarmena da, bai diseinuaren kalitateagatik, bai exekuzioaren ofizio onagatik. Horretan trebeki integratu ziren tradizio eta modernitatea, mende hasierako Bilboko gizartearen berezitasun handiko aisialdirako lokal bat eskaintzeko, gaur egun oraindik ere bere benetakotasuna, xarma eta funtzionaltasuna mantentzen duena. Haren balio historiko eta sozialak nabarmentzen dira, mende oso bateko Bilboko herritarren eguneroko bizitzaren lekuko gisa, egilearen maisutasuna, proiektuaren eta obraren kalitatea, funtzionaltasuna mantentzea, hirian oraindik kontserbatzen den kafe historikoaren adibide urrietako bat den aldetik duen berezitasuna, baita Europan ere, bi estiloak integratzeko maisutasuna, tabernan modernismoa eta kafean neoarabismoa eta neoarabismoa. Oso bereziki, ezaugarri nagusiak gordetzeko erabili diren osotasuna eta benetakotasuna; horri esker, oraindik ere ikusten da haren giro abegitsua eta.

Tabernan, giro informal eta modernoan, diseinu eklektiko estandarizatuko barra batek hartzen du espazioaren zatirik handiena. Paretak zeramikaz apaintzen dira, garaiko edarien ikono ezagunenekin eta lore-motiboekin, nolabaiteko eragin modernista dutenak, eta iragarkien, Iruñako armarriaren, sabaiaren eta zokaloen erremate zerrندن orletan presentzia berantiarra dutenak.

Eragin modernista erlaitzen ainguraketetan, barrako zutabeak kafearen anagramaz errematatzen dituzten orletan eta sabaiko eskaioletan ere antzeman daiteke. Eskubiko alboko horman, barraren gainean, balio etnografiko handiko taskazko eszenak irudikatzen dituzten margoak daude.

Tabernaren eta kafearen artean, barraren gainean, bi espazioetara ematen duen eszenatoki bat dago, bokalea artikulatzen duten bi arku angrelatu dituena, urre-koloreko iztuku polikromatuz apaindua eta ondo landutako egurrezko baranda duena.

Kafea neoarabiar estilokoa da, arabiar arkitekturaren inspiratua eta, bereziki, L'Alhambra nazaretar jauregietan. Lerchundik kafearen atmosfera berezia sortzeko erabili zituen baliabide arabizatzaileak honako hauek dira: eszenografia arkitektonikoa sortzeko eta sabaia estaltzeko igeltseroak, hormak altuera erdira arte alikatatzeko azulejuak eta dekorazio karga handi bat. Espazioa bi hormartetan antolatuta dago. Arku angeludun bi arkuteria daude, bata 5 arkutakoa (balaustre torneatuen zurezko barandarekin) eta bestea 3koa alboetan, eta erdian bi zutabe lau-koitz atxikiak, dauden zutabeak fuste zilindrikoz eta kapitel kubikoz eta garapen handiko zimazioz estaliak, panel apaingarri eta guzti. Emaizta igeltsu iztukatuko plaken artificio dotore eta bizia da, urre-koloreko polikromiekin margotuak eta zerrenda kaligrafikoen, ataurikeen, izar eta begiztako lore motibo estilizatu eta geometrikoen, mokatubeen eta erliebe zehatz eta intrikatuen apaindura-rekin birkargatuak.

Dekorazio oparotasun hori errepikatu egiten da kolore biziko eta motibo izartsu, geometriko eta loredun azulejuetan, eta horiei kolore biziko beirateak gehitzen zaizkie pertsiana-kutxetan, zabaltasun handiagoa ematen duten ispiluak, 14 erlaitz, sarrerako ateak, ekialdeko ukitua duten diseinu eklektikoko zurezko altzariak, 8 lanparak, Bizkaiko eta Nafarroako armarrak, arkuen azpian jarriak. Granada. Luis Lerchundik egin ditu, «Marouflage» teknikarekin. Kotoizko oiha-laren gainean dago, inprimazioa eta pintura erabiliz. Kafeak, halaber, bainugelak eta bi jantoki ditu, bereizita, eta bertara iristeko, azulejuzko zokaloa eta ateetan beirak dituen gune bat dago. Lehenengoak neoarabiar estiloa irudikatzen du, motibo geometrikoak dituzten azulejuen bidez, sabaian eskaiolazko dekorazioen bidez eta hormak errematatzen dituzten iztukuen zerrendaren bidez. Bigarren jangelara, aurreko jangelaren gainean zintzilik dagoen egurrezko eskailera batetik sartzen da, eta balio handieneko elementuak hauek dira: hormetako goiko errematean igeltsuzko eta iztukuzko lan bikaina, eta goiko sabai-leiho bat, erronboide-motiboak dituen art déco estiloko beirateduna, zeinaren bidez espazioa argiztatzeko baita, baita kafeari irekitako arkuteria ere.

1982an lokal osoa eraberritu zen. Tabernan, zokaloaren jatorrizko azulejuak ordeztzen dira, marrazki berberak, barrako marmolezko plakak eta zoruko baldosa erreproduzituak. Baldosa horrek, jatorrizkoa gogora ekarri nahi bazuen ere, diseinu desberdina zuen. Kafean, pinturak eta gainerako dekorazio-aparatua zaharberritu ziren, barra berri bat eraiki zen eta zoladuraren ordeztzeko diseinua zuen beste bat jarri zen, sarrera nagusian zegoena izan ezik. Lehenengo jangelan, zoladura eta lanparak aldatu zituzten eta, goiko jangela txikian, sabai-leihoko beiratea zaharberritu zuten. Nahiz eta obra hauen xedeetarako jatorrizko material batzuk galdu, estaldura berriek, funtsean, lehen diseinuaren ezaugarri zen aberastasun apaingarria gordetzen dutela uste da.

III. ERANSKINA

BABES-NEURRIAK

I. KAPITULUA

XEDAPEN OROKORRAK

1. artikulua.– Xedea.

Babes-neurriei buruzko eranskin hau Bilboko Berastegi kaleko 5. zenbakian dagoen higiezinaren eta Iruña Kafearen aldeko Babes Ertaineko Kultur Ondasunaren izendapenaren zati da, monumentu kategoriarekin, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 16. artikulua betez, eta bertan onartutako eta debekatutako jarduketak zehaztuta.

2. artikulua.– Izaera loteslea.

1.– Eranskin honetako preskripzioak lotesleak dira, eta kultura-ondasun babestua bertan aurreikusitako babes-neurrien arabera kontserbatu beharko da.

2.– Hirigintza-, lurralde- eta ingurumen-antolamenduko tresnek babestutako kultura-ondasunaren babesa eta kontserbazioa bermatzeko beharrezko zehaztapenak jaso beharko dituzte. Horretarako, Eusko Jaurlaritzan kultura-ondarearen gaineko eskumena duen sailaren aldeko txostenak izan beharko dute, 6/2019 Legearen 47. artikulua arabera.

3. artikulua.– Babestu beharreko kultura-ondasunak eta -balioak.

1.– Babestu beharreko kultura-ondasunak Berastegiko 5 zenbakian dagoen eraikina eta beheko solairuan dagoen Iruña Kafea dira.

2.– Kultura-ondasun deklarazio hau eragin duen ondare-balorazioaren arabera, Berastegiko 5 zenbakiko higiezinak honako balio hauek ditu:

– Hirigintza-balioa: Bilboko Lehen Zabalgunearen egitura morfologikoko elementu integratzailea eta konformatzailea, alboko hiri-espazio garrantzitsuekin batera.

– Balio tipologikoa: XIX. mende amaierako bizitegi-arkitektura burgesaren adibide adierazgarria, eta, zehazki, estilo eklektikoarena.

– Proiektuaren eta eraikuntzaren kalitate arkitektonikoa: Alfonsino edo Bigarren Inperioaren eklektizismoaren ariketa egokia, frantziar eraginekoa, Luis Landecho arkitektoak proiektatua.

– Konposizio-formako balioa: jatorrizko fatxaden osaera zaindua, hainbat baliabide eklektikoren bidez eraikin monumental eta dotore bat lortzeko.

– Egitura-balioa: egitura-soluzio berezia eta abangoardista garai hartarako, kanpoko fatxadetan harrizko horma eusleak eta barruko metalezko bilbadura oinarri hartuta, profil ijeztuko euskarri hariztatuen eta galdaketa-pilareen bidez, beheko solairuan ikus daitezten.

– Balio historikoa: 1892an eraikia, Bilbok azken 125 urteetan izan duen hiri-bilakaeraren testigantza da.

– Ingurumen-balioa: Albiako lorategien aurrealde konformatzailearen zati bat.

3.– Deskribatutako balioak babesteko, honako hauek ezarri dira babesgai gisa:

- Jatorrizko eraikinaren bolumentria.
- Jatorrizko eraikinaren kanpoko fatxadak, elementu bereizgarri guztiak barne: konposizio-eskema, hareharrizko harlandua, akaberak, kanpoko eta barruko arotzeria eta leihatilak, balaustradak, forjak eta elementu apaingarriak.
- Egitura-sistema, elementu bertikalak eta horizontalak barne.
- Banaketa orokorrak: sarbideak, barruko patioak, ataria, solairuko banagailuak eta komunikazio bertikala, kokapenari, neurriei eta zirkulazioaren eskema orokorrari dagokienez.

4.– Iruña kafeak, bestalde, zaindu beharreko balio kultural hauek ditu:

- Berezitasuna: Bilbon eta Europan kontserbatutako kafe historikoaren adibide urrietako bat.
- Proiektuaren eta obraren kalitatea: barnerakoitasun ariketa bikaina, Luis Lerchundi egilearen maisutasunagatik eta hura gauzatzeko ofizio onagatik.
- Balio historiko eta soziala: 1921ean inauguratu zenetik eta 100 urte baino gehiagoz, Bilboko gizartearentzat aisialdirako eskaintza izan da.
- Osotasuna eta benetakotasuna: ezaugarri nagusiak eta bereizgarriak fideltasunez kontserbatzen dira, eta oraindik jatorrizko giro abegikorra eta exotikoa transmititzen dute.
- Balio funtzionala: diseinatutako funtzionaltasuna aldatu gabe mantentzen du, gutxieneko egokitzapenekin.
- Balio etnografikoa: bereziki, mota herrikoiak eta garaiko beste ohitura batzuk dituzten taska-eszenen horma-pinturak eta iragarki komertzialak dituzten zeramikak.

5.– Iruña Kafean babestu beharreko elementuak, horri lotutako ondasun higigarriak barne, eta, beraz, kultur ondasun higiezinetik banaezintzat jotakoak, honako hauek dira:

- Tabernaren, kafearen eta barruko jantokien barne-banaketa.
- Kanpoko sarbideak, arotzeriak barne.
- Erdiko barra, tabernaz eta kafez partekatua, eta horien estaldurak.
- Lurzoruen zeramikazko estaldurak, zokaloak eta hormen dekorazioa, originalak ez direnak barne, gerora egindako berrikuntzetan ordeztu zirenak, eranskin honetako esku-hartze onargarrien erregimenean deskribatutako baldintzetan.
- Arku, pilare, kapitel eta sabaien artisauen eszenografia osatzeko apaingarriak eta iztuku polikromatuak.
- Pertsiana-kaxetako beirateak eta barruko jangelako sabai-leihoak.
- Eskailera eta zurezko barandak.
- Tabernako eszena kostunbristen margoak eta kafeko L'Alhambra de Granadako pinturen panelak.

4. artikulua.– preskripzio orokorrak.

1.– Baimen, erabilera, jarduera, defentsa, zehapen, arau-hauste eta gainerako alderdiei dagokienez, babestutako kultura-ondasuna Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legean aurreikusitakoari lotuta dago.

2.– Babestutako kultura-ondasunaren gaineko eskubide errealeen jabeek, edukitzaileek eta gainerako titularrek ondasun hori zaindu, zaindu, babestu eta erabili behar dute, hirigintzaren eta kultura-ondarearen arloan indarrean dagoen legeriak ezarritako baldintzetan, ondasunaren osotasuna ziurtatzeko eta haren galera, suntsipena edo narriadura saihesteko.

3.– Babestutako kultura-ondasunaren titularrek Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 32. artikuluan aurreikusitako moduan bermatu behar dute ondasun horretarako sarbidea; horretarako, informazioa eta sarbidea eman behar diete agintari eskudunei edo haien eskumenak betearazteko ardura duten funtzionarioei, eta aukera eman behar diete foru-organo eskudunak berariaz baimendutako ikertzaileei ondasuna jendaurrean ikusteko eta aztertzeko.

4.– Babestutako kultura-ondasuna osorik edo zati batean eraisteko, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 51. artikuluan xedatutakoa bete beharko da.

II. KAPITULUA

ESKU HARTZEKO ARAUBIDEA

1. ATALA

ESKU HARTZEKO ETA KONTSERBATZEKO IRIZPIDE OROKORRAK

5. artikulua.– esku-hartzeak baimentzea.

Babestutako kultura-ondasunean edozein esku-hartze egiteko, Bizkaiko Foru Aldundiko kultura-ondarearen arloko organo eskudunaren baimena beharko da, dagokion hirigintza-lizentzia edo administrazio-baimena eman aurretik.

6. artikulua.– Esku-hartzearen proiektua eta memoria.

1.– Babestutako kultura-ondasunaren gaineko esku-hartzeek ondasunaren izaerari eta esku-hartzeari berari egokitutako proiektu tekniko espezifikoak izan beharko dute, eta ondasunaren titularrak aurkeztu beharko dio Bizkaiko Foru Aldundian kultura-ondarearen arloko eskumena duen sailari, onar dezan.

2.– Nolanahi ere, babestutako kultura-ondasunaren gaineko esku-hartzeen aurretik, haren azterketa historiko-arkitektonikoa egin behar da, eta profesional eta enpresa espezializatuen esku utzi behar dira, horiek berme handienekin gauzatzeko behar den gaitasun teknikoa dutela egiaztatzeko.

3.– Esku-hartze bakoitza amaitzean, ondasunaren titularrak dagokion esku-hartzearen memoria aurkeztu beharko dio kultura-ondarearen arloan eskumena duen foru-organoari, egiaztatu eta erregistratu dezan.

7. artikulua.– esku hartzeko irizpide orokorrak.

1.– Babestutako kultura-ondasunaren gaineko esku-hartzeek, zientziaren eta teknikaren baliabide guztien bidez, ondasun horren ezagutza, kontserbazioa, zaharberritzea eta birgaitzea bermatuko dute, balioa emateko, Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 34. artikuluan ezarritako baldintzetan.

2.– Babestutako kultura-ondasunaren erabilerak bateragarria izan behar du babestu beharreko balioekin, eta, nolana ere, haren kontserbazioa eta balioa bermatu behar dira.

3.– Jarduteko oinarrizko printzipio gisa ezartzen dira ondasunaren kultura-balioak transmititzeko bermea eta prozeduren itzulgarritasuna.

4.– Esku-hartzeek errespetatu egingo dituzte ondasunean bizirik dirauten eta ondasunaren bila-kaerari buruzko informazio garrantzitsua ematen duten garai guztietako eranskin interesgarriak.

5.– Falta diren alderdiak berreraikitzea edo berriz integratzea baimenduko da soilik berreraiki beharreko zatiaren benetakotasunari buruzko informazio zehatz eta sinesgarria dagoenean eta, gainera, honako kasu hauetakoren bat gertatzen denean:

– Esku-hartzea beharrezkoa izatea ondasunaren osotasuna bermatzeko edo haren kultura-balioak behar bezala ulertzeko.

– Birjartzeko, jatorrizko elementuak erabiltzea, edo, hori ezinezkoa bada, bateragarriak izatea; azken kasu horretan, elementu horiek jatorrizkoetatik bereizteko modukoak izan beharko dute.

6.– Baimentzen diren gehikuntzek multzoaren harmonia errespetatu beharko dute, jatorrizko zatietatik bereiziz, faltsifikazio historiko edo artistikoak saihesteko.

7.– Barruko elementu babestuak (eraikinaren egitura eta banaketa orokorrak eta kafearen dekorazio-multzoa) kanpoko ingurutzailen babes-maila berarekin tratatuko dira.

8.– Debekatuta dago babestutako ondasuna osatzen dutenekin edo babestu beharreko balioekin bateragarriak ez diren teknikak eta materialak erabiltzea. Esku-hartzeetan erabilitako teknikek eta materialek esperientziak edo ikerketak behar bezala bermatutako portaerak eta emaitzak eskaini beharko dituzte.

9.– Higiezina segurtasunaren, irisgarritasunaren, efizientzia energetikoaren, osasungarritasunaren edo bestelakoen arloan indarrean dagoen araudi sektorialera egokitzeko esku-hartzeen kasuan, konponbide berritzaileak ezarri beharko dira egokitze eraginkorraren mailarik handiena ahalbidetzeko, betiere babestutako kultura-ondasunaren ondare-balioak babestuz.

10.– Erabilera berrietara egokitzeko aldaketak onartu ahal izango dira, betiere babestutako kultura-ondasunaren ezaugarri tipologiko, formal eta estruktural nagusiei eusten bazaie.

2. ATALA

ESKU HARTZEKO ARAUBIDE ESPEZIFIKOA

8. artikulua.– Esku-hartze onargarriak.

1.– 3. artikuluan identifikatutako kultura-balioak babesteko, onargarritzat jotzen dira babestutako ondasun higiezinen gaineko esku-hartze hauek:

– Fatxadak eta jatorrizko eraikinaren bolumetria zaharberritzea eta aldatutako zatiak jatorrizko egoerara itzultzea. Altxaerari dagokionez, fatxaden balioei eta jatorrizko bolumenari eragiten dieenez, erantsitako bi solairuak berrinterpretatu egin daitezkeela uste da; izan ere, zati batean, aldez aurretik espazio bizigarri txapitula zuen estalki amansardatuarekin bat dator, jatorrizko fatxadei balioa ematen eta eraikina diseinatzeko erabilitako proportzioak berreskuratzen laguntzen duen tratamendu baten bidez. Kalea osatzen duten eraikinekin harmonika.

– Barne-banaketa orokorrak zaharberritzea, kokapenari, neurriei eta zirkulazio-eskemei dagokienez, hala nola patioak, ataria, komunikazio bertikala eskailera nagusiaren eta solairuko atari orokorraren bidez, eta, Iruña kafearen kasuan, tabernako, kafeko eta barneko jantokietako espazioen jatorrizko banaketa.

– Jatorrizko egitura sendotzea, forjatuak, profil metaliko hariztatuko pilareak eta galdaketa-zuta-beak barne, beheko solairuan, berreskuratu ezin diren zatiak ordeztuz, posizioa eta kotak aldatu gabe.

– Etxebizitzan edo bulegoen barne-banaketa berritzea, betiere kultura-ondasunaren babesaren xede diren elementuei eragiten ez badie.

– Erabilera berriak gaitzeko beharrezkoak diren instalazio teknologikoak edo higieniko-sanitarioak sartzeari.

2.– Iruña Kafeko elementu higigarriei dagokienez, babestutako ondasun higiezinetik banaezintzat jo badira, honako irizpide hauek errespetatu beharko dira:

– Hondatzea saihesteko beharrezkoak diren prebentziozko kontserbazio-estrategiak aplikatzea.

– Jatorrizko kokalekua kontserbatzea, edozein narriaduratatik babesteko segurtasun-baldintza onenetan, hala nola beroa, hezetasuna, kutsadura, agente kimiko eta biologikoak, bibrazioak, kolpeak eta abar.

– Narriadura hori saihestu ezin izan den jatorrizko elementuen kasuan, sendatzeko eta lehen-goratzeko kontserbatutako dira, hain erasokorrak ez diren teknikekin, diziplinarteko ikerketa bat egin ondoren, esku-hartzean jarraitu beharreko irizpideak eta lan-metodologia ezartzeko.

– Egindako esku-hartzeari buruzko txosten bat egitea, mantentze- eta kontserbazio-plan bat barne.

– Jatorrizkoak ez diren elementuak hondatuz gero, haien ordezkapen puntuala onartu ahal izango da, baldin eta elementu berriek kafearen estilo-giroarekin bat egiten badute.

– Iruña kafeko altzariak, barruko arotzeria, erlaintzak eta lanparak babes espezifikorik ez badute ere, elementu horiek ordeztuz gero, estilistika-giro orokorrean harmonikoki integratuko direla bermatu beharko da.

9. artikulua.– Debekatutako esku-hartzeak.

1.– Oro har, debekatuta dago babestutako kultura-ondasunean esku hartzea, baldin eta 3. artikuluan identifikatutako kultura-balioei kalte egiten badiete eta/edo eranskin honetako beste edozein alderdi urratzen badute, bai eta, bereziki, honako hauek ere:

– Eraikinaren jatorrizko bolumena ex novo handitzea.

– Jatorrizko eraikinari erantsitako eraikin berriei edo barruko patioak okupatzeari lotutako azalera handitzea, 9. artikuluan aurreikusitako salbuespenarekin.

– Jatorrizko fatxadak eta haien elementu babestuak aldatzea, konposizio orokorra aldatzen badute.

– Banaketa orokorraren edo egitura-sistemaren aldaketa ez-puntualak.

– Eraikinaren kanpoko akaberen ehundura edo konposizioa modu berreskurazezinean aldatzen duten garbiketa-tratamenduak.

– Iruña kafeko aparatu apaingarria kentzea.

10. artikulua.– irisgarritasun unibertsaleko arrazoizko neurriak.

1.– Euskal Kultura Ondareari buruzko maiatzaren 9ko 6/2019 Legearen 32.4 artikulua betez, honako neurri hauek aurreikusten dira kultura-ondasun babestua irisgarritasun unibertsaleko baldintzetan eskuratzen laguntzeko; nolana ere, babestutako kultura-balioekiko bateragarritasunaren mende egongo dira neurri horiek.

2.– Bulegoen eraikinean, barruko arrapalak bermatzen du kanpoko irisgarritasuna, espaloien kotaren eta eskaileraren eta igogailuen hasieraren arteko desnibela gainditzen baitu. Nolanahi ere, atariaren barruko kota jaistea eta eskailera egokitzea onar daiteke, arrapala hori kentzeko.

3.– Bulego-eraikinaren barruko irisgarritasuna bi igogailuek konpontzen dute. Igogailu horiek komunikazio bertikala ematen dute, solairu guztietara iristeko modukoa. Lehenengo igogailua jatorrizko eskailera nagusiaren zuloan jarri zen, eta, une jakin batzuetan, eskailera-zatien zati bati eragin zion; bigarrena, berriz, duela gutxi instalatu zen barruko patioetako batean, eta beharrezkoa izan zen 3. eta 4. solairuetako zirkulazio orokorrak aldatzea. Hasiera batean, ez dirudi irisgarritasuna hobetzeko neurri berriak hartu behar direnik; izan ere, igogailu berriak ez die zerbitzurik ematen solairu guztiei, eta, premia berriak hautemanenez gero, bigarren patioan igogailu berri bat jartzea onar daiteke, eraikinaren zirkulazio orokorrari ahalik eta eragin txikiena eginez.

4.– Iruña kafea kanpotik ere sar daiteke, ate guztietatik. Barrualdean, ordea, bainugeletarako, bigarren jangelarako eta sukaldarako sarbideak eskailera-zati batzuk gainditu behar ditu. Horregatik, arrazoizkotzat jotzen da komun publikoetara irisgarritasun-baldintzetan sartzen laguntzea, eta, horretarako, horiek eraberritzeko obrak onar litezke, deskribatutako balioei ahalik eta eragin txikiena eginda. Gainerako espazioetarako, ordea, irisgarritasun-arauetara egokitzeko, irismen handiko obrak egin beharko liriateke, eta nekez konpondu ahal izango liriateke, kafearen ondare-balioetan eragin atzeraezina izan gabe.